

Dossier pedagògic

Rigoberta i el Windigo

de KALI TEATRE

Una coproducció de

Introducció

Rigoberta i el Windigo és un espectacle de teatre i titelles, que esdevé un clam al despertar de la consciència, l'amor a la Terra i un **apoderament femení** a través de la seva protagonista, la Rigoberta.

Rigoberta i el Windigo parla de com la nostra acció de consum repercuteix en altres països. El nostre dia a dia, cada decisió, incideix en la devastació del planeta, en la desforestació, contaminació i extracció de recursos, i també afecta a les comunitats humanes on es produeix allò que comprem. Cal posar-hi una mirada perquè des d'on som, en cada petita acció, tenim molt **poder per transformar el món**.

Espectacle per a nens i nenes de 5 a 12 anys, on es veuen diferents situacions que tenen lloc arreu del nostre planeta i que ens porten a reflexionar sobre el consum responsable.

La importància del **consum responsable**. Canviar els hàbits de consum dels més joves per ajustar-los a les necessitats reals i ser conscients de l'impacte que tenen en el nostre planeta, és clau per escollir opcions de compra que afavoreixin el medi ambient i la igualtat social.

La **participació del públic**. En aquest espectacle els infants hi participen de manera activa, interactuant amb un dels titelles i amb la narradora/manipuladora que els farà la pregunta clau al final de l'espectacle. De la seva resposta en depèn el gran canvi.

Kali Teatre sent el teatre com una eina de comunicació social, d'aprenentatge i, per descomptat, de diversió. **Rigoberta i el Windigo** és un espectacle revelador i transformador.

Sinopsi

Iaia, on són els arbres? Qui ha trencat la muntanya? Què és aquest camp tan gran? I els peixos, per què suren? És el Windigo, sempre té gana i s'ho està emportant tot.

Aquesta és la història d'una comunitat indígena que perd el seu territori per la fam insaciable d'un monstre que no sap qui és i que només pensa en ell mateix: el Windigo. Però una nena i la seva àvia confrontaran la bèstia per descobrir-ne l'origen i recuperar la terra i els seus drets.

Argument

La Rigoberta és una nena indígena que viu en un paratge natural d'extrema bellesa amb la seva família i poble. Va a l'escola rural on somia ser enginyera i descobrir el potencial de les energies renovables, o ser metge, artista, mestre, veterinària. El seu poble practica la gratitud a la Mare Terra: fan la collita honorable i mai no agafen més del que necessiten, es guareixen amb plantes medicinals, pesquen al llac, s'hi banyen. Viuen en harmonia i de manera sostenible.

Però **la llegenda del Windigo**, que sempre explica la iaia de la Rigo, es farà realitat.

El Windigo és un monstre que viu a les terres del Nord. Té una fam desmesurada i és insaciable: com més en té, més en vol.

Un dia, el crit del Windigo ressona al bosc. I els arbres comencen a desaparèixer: una constructora hi fa un oleoducte. El llac es contamina. La tala continua. Se n'extreu fusta. El Windigo no s'atura. El bosc desapareix per implantar-hi un monocultiu. La terra s'estremeix sota el crit del Windigo i la muntanya es trenca: una empresa minera se n'emporta l'interior.

La Rigoberta ha de deixar l'escola per anar a treballar: necessiten diners per comprar menjar, ja no són sobirans de la terra ni tenen autonomia.

Gràcies a les **converses amb la iaia**, plenes de poètica, crítica i reflexió, la nena s'encoratjarà per confrontar el Windigo. I descobrir que ella té el poder, el coneixement i les eines per aturar-lo.

Un cop purgats tots els residus i escombraries que recobreixen el monstre, només queda un ésser perdut, buit, trist, que no sap qui és, ni què ha de fer. Rigoberta l'ajudarà a descobrir-ho recordant-li que la gran mestra i guia és... **la natura**.

Orientació al professorat

A continuació us proposem una guia de reflexions prèvies i posteriors que podeu treballar amb els infants, segons l'edat i característiques. Recomanem que als més petits els expliqueu allò que veuran amb anterioritat a la visualització de l'obra. Als més grans en canvi, deixeu-los sorprendre's i obriu el debat en profunditat a posteriori, després d'haver vist la funció.

Personatges

Qui és la protagonista de la història? I per què es diu així?

La protagonista d'aquesta història és una nena i porta el nom de Rigoberta en honor i exemple de la líder activista Rigoberta Menchú. Però es podria dir Lupita, Aída, Pratima, Tawakkul, Maria, i molts d'altres noms que representen a dones activistes que han lluitat per la seva llibertat al país on viuen. I és que el nom no és important, perquè en són moltes.

Us convidem a descobrir qui era Rigoberta Menchú i què va fer pel seu poble. Podeu també investigar altres dones activistes. Arreu del món n'hi ha moltes!

L'àvia. Abu Awicha Margarita.

La iaia de la Rigoberta és una dona sàvia i tota la comunitat del poble la respecta. Explica contes a la vora del foc, llegeix els missatges que la natura li encomana i transmet el coneixement de les herbes medicinals que ha anat passant d'una generació a l'altra. **Coneixeu dones sàvies al vostre voltant? Algú amb qui compartiu bones estones i de qui apreneu coses?**

El monstre.

Qui és el Windigo? De què està fet? On viu segons la llegenda? D'on sorgeix?

L'àvia de la Rigoberta explica una llegenda al voltant del foc. Parla d'un monstre anomenat Windigo que viu a les terres del Nord i que sempre té gana: com més menja, més gana té i sempre en vol més i més i més. I només pensa en ell mateix. Ens explica que el seu crit se sent a kilòmetres de distància. I que és millor amagar-se abans que arribi o es menjarà tot el que tenim.

Més tard, veurem aparèixer un monstre recobert d'escombraries. I és que tant consumeix, tant compra, tant menja, que és clar, genera molta deixalla. Aquest monstre té una manera de cridar peculiar. **Sabeu fer crits de monstres? Que se sentin ben lluny? I com seria un monstre amb molta gana?** No patiu que el monstre s'emporti arbres i horts, però mai no es menja a ningú a la nostra història.

I, us explicarem **un secret**. Només apte pels més menuts de l'escola! El monstre, en realitat, no és tan monstre. La capa d'escombraries és superficial. I la Rigoberta i la seva iaia, l'ajudaran a desfer-se'n per descobrir qui és. Potser està una mica perdut, però en el fons, és bon jan! Ja ho veureu.

L'empresari.

L'empresari és un titella més gros, tipus muppet, que té una gran boca perquè parla molt. Sobretot per telèfon. També li agrada parlar amb el públic. Ja veureu que us preguntarà i proposarà algunes coses. Us farà venir, potser, ganes de comprar. O de berenar. I mana molt. D'entrada sembla molt simpàtic, però potser poc a poc, anirem veient que no és tot el que sembla. I que el que més l'interessa per sobre de tot són... els diners.

Els miners.

Cap al final de l'espectacle, l'empresari viatja a les terres de la Rigoberta. Necessita mà d'obra i la va a buscar. Veiem com manipula uns titelles més petits, són els obrers. No és que siguin petits, només és per demostrar qui té més o menys poder. L'empresari fa que els obrers, que s'estimen la muntanya però que necessiten els diners, malmetin la natura. Què faríeu vosaltres en el seu lloc? Què se us acudeix? Obrim el debat.

El jaguar.

A l'obra hi apareix un jaguar. El jaguar no és dolent. És simplement un animal més de l'entorn del poblat de la Rigoberta. El jaguar, com d'altres bèsties de la selva, beu aigua del llac. Com diu l'àvia: «Hi ha un temps per tot i per a tothom» i cadascú té el seu espai. Humans i animals conviuen en un mateix territori en harmonia, que no vol dir junts.

El jaguar potser ens donarà **algun ensurt**, estiguen preparats! Es mou sigilosament entre els arbres, i desapareix en un obrir i tancar d'ulls. Potser podríeu **explorar amb el vostre cos com es mou un jaguar**. És un exercici que podeu fer a la mateixa aula amb els nens i nenes més petits. El jaguar de l'espectacle, serà caçat i transformat en una manteta. Això succeeix perquè el personatge de l'empresari, des del seu despatx dels gratacels del Nord, dóna la ordre. Diu: «Vull una pell de jaguar» i poc després, algú li porta des de l'altra punta del món, o... de l'escenari.

En moltes cultures, el jaguar és símbol de força i poder. A la nostra obra hem volgut donar-li aquesta presència i simbòlicament representa el poder del bosc i la natura que perd força quan és caçat. A l'espectacle hi ha també referència a d'altres animals simbòlics de la cultura xamànica de molts pobles indígenes. L'**àliga** que sentim és portadora de missatges, el **colibrí** del final de l'espectacle simbolitza el renéixer de la Terra i la natura des d'una energia innocent i vital, i la Rigoberta du el dibuix d'un **cérvol** a la samarreta, que simbolitza ser presa del caçador i alhora el pas maduratiu de la innocència a la maduresa.

I a vosaltres, què us transmeten els animals? Podeu jugar a ser diferents animals i imaginar-vos com se sent i es mou cadascun d'ells. Segur que en descobrireu moltes coses i us aportaran més del què us imagineu.

Tambor.

L'espectacle comença a ritme d'un tambor. És un tambor xamànic, que en diuen. Un tambor que ens crida a escoltar des del cor i calmar la ment. És un tambor que anirem sentint al llarg de l'obra, amb diferents ritmes i intensitats, i que acompanyen les escenes d'acció. A moltes cultures, es fa servir el tambor per aplegar la gent del poblat quan s'ha de dir quelcom important. El ritmes són importants també per treballar en equip, o simplement per gaudir ballant. I vosaltres, com ho feu per avisar que teniu quelcom important a dir? **Feu ritmes habitualment? Us convidem a explorar els ritmes i sons de tambors.** Potser fins i tot, com nosaltres, us podeu construir un tambor! Això sí, el dia de la funció, millor el deixeu a la classe!

Temàtica

L'espectacle Rigoberta i el Windigo tracta diferents temes d'actualitat relacionats amb el medi ambient i en concret amb els ODS (Objectius de Desenvolupament Sostenible). Comenteu segons l'edat i interessos.

On succeeix la història?

Hem decidit no emmarcar explícitament el país on succeeix la història. Podria ser a les muntanyes dels Andes, a Colòmbia, Mèxic, la selva amazònica, el bosc prop del llac Onondaga (EUA), Uganda... tan és, perquè malauradament, aquesta història té lloc actualment a molts indrets del nostre planeta.

A l'espectacle veiem **dos espais diferenciats**: On viu la Rigoberta i el seu poble i on viu l'Empresari.

L'espai on viuen la nena i la seva àvia, és un territori de natura exuberant. Hi ha un bosc, un llac, arbres fruiters, horts i unes cabanes rudimentàries, tot i que amb electricitat.

L'espai on veiem l'empresari, és un despatx entre gratacels. Les finestres són quadres. Però si ens hi fixem bé, no es tracta d'obres d'art, sinó de productes emmarcats: menjar ràpid precuinat, joguines de plàstic, roba de mala qualitat, telèfons mòbils, mobles i altres electrodomèstics.

Desigualtat Nord Global vs Sud Global.

Es parla d'hemisferi Nord i hemisferi Sud en termes globals, conscients que hi ha excepcions i països i que les desigualtats no tenen fronteres ni latituds.

Quines diferències veieu entre els dos espais que proposem?

Com s'hi viu? En què s'hi pensa? De què es parla?

Quina relació hi ha entre ells?

L'Extractivisme i les mega empreses que tenen un alt impacte ambiental, queden paleses en la desforestació i destrucció progressiva del paisatge escènic. Els arbres desapareixen, el llac s'embruta, i trenquen la muntanya. Recursos visuals senzills i eficients per explicar com el deteriorament d'un espai influeix en la comunitat que el pateix. Ja no es poden banyar al llac, ni pescar. Ni tampoc cultivar.

Desforestació.

Què és? On té lloc? Segur que només és a la selva amazònica? Investigueu si més a prop del que ens pensem també es talen arbres per interessos econòmics (immobiliaris, cultiu massiu d'alvocat, etc)

Extractivisme.

Què és? On té lloc? Què se n'extreu i perquè?

Hi ha molts tipus d'extractivisme. A la funció en podem veure de dos tipus: l'oleoducte i la mina.

Expliqueu als infants què és un oleoducte.

Expliqueu als infants què és una mina.

Molts dels productes que fem servir a diari, dins la nostra quotidianitat contenen elements, recursos, minerals, extrets d'altres països. Per exemple, els telèfons mòbils i la majoria dels electrodomèstics que tenim a casa funcionen amb plaques electròniques que necessiten d'aquests minerals que només es troben a l'interior de la terra d'alguns llocs en concret. Per això se'n fan mines, per extreure'ls. I la benzina dels cotxes, d'on ve?

Això no vol dir que per salvar el planeta haguem de tornar a l'època de les caveres i deixar tot els avenços i progrés que la humanitat ha realitzat. L'espectacle **ens convida a reflexionar i qüestionar-se** sobre si «cal» tot allò que tenim. Si l'acte compulsiu de comprar o renovar cada poc temps el telèfon, la roba, els electrodomèstics, és assenyat o ens porta a convertir-nos en Windigos sense consciència. Potser podem aprofitar i reparar, enlloc de comprar i comprar. Per què, **on comprem? A qui li comprem? Són productes locals i de proximitat?** O estem extraient recursos de manera poc ètica a d'altres pobles per enriquir a uns pocs empresaris? **Podem reflexionar sobre la història que hi ha darrera de cada producte que consumim, comprem o mengem.**

Oli de palma. Monocultius i «megacultius».

La Rigoberta i la seva àvia viuen en un poblat i s'alimenten dels horts que cultiven. Són horts amb moltes hortalisses diferents. Fins hi tot hi ha un hort en espiral que és com recomanen treballar la terra des de la permacultura, una manera de cultivar respectuosa amb el medi ambient i que produeix molt més del que sembla!

Sabeu què és la permacultura? Què afavoreix? Investigueu-ho. **Teniu hort a l'escola?** Potser descobrireu que a l'escola podeu fer fins hi tot un petit experiment i dur-la a terme.

En un moment de l'espectacle, l'empresari ens convida a menjar moltes galetes i productes que contenen oli de palma. L'oli de palma és un producte barat que es fa servir per condimentar molts, masses!, dels aliments que consumim precuinats i processats. Es podria prescindir d'aquest ingredient, fer-ne servir d'altres, però l'oli de palma abarateix costos. L'Oli de palma s'extreu d'un tipus específic de palmeres. I arreu del món es planten grans superfícies de palmeres per produir-lo. D'aquí en gran part, la desforestació de molts indrets.

Conseqüències.

Quines poden ser les conseqüències de tot això a escala mundial?

Diuen que els recursos s'esgoten. D'aquí la cançó que va cantant la Rigoberta cada vegada que succeeix un canvi al paisatge. I que acaba amb la versió més inquietant: "Aigua no n'hi ha".

Cap al final de la funció, anem totes juntes a buscar responsabilitats. I es demana la participació activa del públic. Perquè **entre totes, podem canviar les coses** i fer del món un lloc millor per viure.

Drets dels infants.

La Rigoberta és una nena que va a l'escola, juga, es banya al llac, comparteix temps amb l'àvia i té cura dels horts que alimenten el poblat. Però tots aquests canvis que es van produint al paisatge, repercuteixen directament i amb escreix en la nena.

Quan els horts desapareixen i han d'anar a comprar menjar al mercat de la ciutat, s'adona que han d'aconseguir diners que abans no els calien i que, per tant, hauran de treballar. La Rigoberta, vol anar a l'escola, però també vol ajudar a la seva família.

Què creieu que triarà? Aquesta és la situació que malauradament viuen molts infants arreu del món. L'escola els queda molt lluny de casa, sovint la fàbrica és més a prop i cal cobrir unes necessitats bàsiques, com menjar i tenir un lloc on dormir.

En l'actualitat, moltes ONGs i caps d'estat pressionen perquè s'unifiquin les lleis a diferents països i arreu del planeta es vetlli pels drets dels infants. Drets fonamentals entre els quals es troben **jugar i anar a l'escola**, per tenir un futur ple de possibilitats. **Saps quins són els drets dels infants? Són els teus drets!**

Gratitud a la Mare Terra.

L'àvia de la Rigoberta li recorda constantment que ha de donar gràcies als arbres per les fruites que donen i demanar permís abans d'agafar res. És una mostra de respecte i agraïment vers la natura que generosament ens ofereix cada dia els seus regals.

Moltes comunitats indígenes comencen el dia amb el discurs d'agraïment. Fins i tot a l'escola dels indis anishinaabe, cada matí els nens i nenes recorden tot allò que poden agrair a la Mare Terra, tot el que ens dona la natura. Un petit fragment d'aquest ritual el veiem a l'espectacle, quan la Rigoberta va a l'escola i sentim les veus de molts nens i nenes. **I vosaltres, a què o a qui li donaríeu les gràcies cada dia?**

L'escola.

Què t'ha semblat la mestra de la Rigoberta?

La **motivació del professorat és la base de l'educació**. Despertar la curiositat. És aquest entusiasme que recull la protagonista, que surt cada dia de classe somiant en un futur diferent. Un dia vol ser enginyera (per descobrir com aprofitar tots els recursos que la mare terra ens dona); un altre dia vol ser metgessa, mestra, artista,... **I vosaltres, en què somieu ser de grans?** Escolliu moltes opcions que us agradin. Segur que les trobareu.

Proposta de treball

Després de l'espectacle

Col·loqui sobre l'obra

Intenteu extreure els temes dels quals, segons els alumnes, tracta l'obra. És molt important crear un bon clima per dur a terme aquesta activitat, pot ser col·locant les cadires en cercle perquè tothom es vegi les cares amb tothom i així crear un clima de participació.

Algunes de les preguntes que us podeu fer són:

D'on ve allò que consumim? qui ho ha fet? Ho necessitem o la publicitat ens ha creat la necessitat?

Construir titelles i improvisar diàlegs i situacions.

Podeu crear-los amb:

- Una bobina de paper de wàter, pintant-la, fent-li el vestuari amb tela i els cabells també amb tires de paper o llana.
- Dibuixant un personatge i enganxant-lo a un pal de gelat.
- Modeleu amb paper maixé el cap del titella reservant un forat pels dits. Després vestiu-lo i pinteu-lo.

Us recomanem utilitzar material reciclat per a fer uns titelles ben sostenibles.

Jugar a ser diferents animals.

Agafeu espai i imagineu que sou en diferents paisatges del món. La selva, l'oceà, el desert, el pol Nord,... Podeu jugar a ser diferents animals i imaginar-vos com se sent i es mou cadascun d'ells. En què pensen? Què mengen? Com es comuniquen?

Construir un tambor.

Jugueu a fer ritmes i a inventar cançons. Quins us relaxen? Quins us posen nerviosos? Quins us fan ballar? Trobeu la manera de comunicar-vos a través dels ritmes.

I tot allò que la vostra imaginació us permeti crear!

**Si teniu alguna proposta, dubte o suggeriment, no dubteu a contactar amb nosaltres.
Estarem encantades de resoldre, compartir i gaudir dels vostres feedbacks.
Gràcies per fer créixer les llavors que Kali Teatre plantem!**

Desitgem que gaudiu de la funció!

Rigoberta i el Windigo de Kali Teatre

Teatre i titelles – Primària

Contacte
Reserves i informació

Elsa Lluch
elsa@kaliteatre.com
630 109 789

Tràiler

<https://youtu.be/njdFPpLg7c>

Dossier de l'espectacle:

<https://kaliteatre.com/wp-content/uploads/2022/12/dossier-Rigoberta-i-el-Windigo-Kali-Teatre-ESF.pdf>

A les xarxes socials

Podeu veure més imatges i saber més coses sobre l'espectacle Rigoberta i el Windigo visitant el nostre web i xarxes socials:

www.kaliteatre.com

Instagram: @kali.teatre
Facebook: @KaliTeatre
Twitter: @KaliTeatre

